

HOBRO MUSIKFORENING

Søndag den 7. februar 2016 kl. 15

Randers Kammerorkester

Clara Richter-Bæk, violin
Mo Yi, violin
Bjarne Stange Nielsen, violin
Joaquín Páll Palomares, violin
Esben Kjær, bratsch
Olga Goija, bratsch
Aksel Nielsen, cello
Janne Fredens, cello
Ole Ulvedal, kontrabas

W.A. Mozart
(1856-1791)

Eine kleine Nachtmusik (1787)

Allegro

Romanze. Andante

Menuetto. Allegretto

Rondo. Allegro

Dmitrij Sjostakovitj
(1906-1975)

Strygekvarteret nr. 8 (1960)

(Rudolf Barshais udgave for strygerensemble)

Largo

Allegro molto

Allegretto

Largo

Largo

*** PAUSE ***

Antonin Dvorak
(1841-1904)

Strygeserenade i E-dur op. 22 (1875)

Moderato

Tempo di Valse

Scherzo. Vivace

Larghetto

Finale. Allegro vivace

W.A. MOZART: EINE KLEINE NACHTMUSIK

Hvor der i dag er et skarpt skel mellem den såkaldte seriøse musik og den musik, der kun er til for underholdningens skyld, var det på Mozarts tid ikke nødvendigt at bekende sig enten til den ene eller den anden af disse genrer. Både det iørefaldende og det seriøse kunne forenes, som det fremgår af Mozarts beskrivelse af nogle klaverkoncerter: "De er vellykket midt imellem, hvad der er for let og for svært, meget brillante, behager øret og meget naturlige uden at være simple. Der er passager her og der, hvoraf kun kendere vil have deres tilfredsstillelse, men disse passager er skrevet på en sådan måde, at de mindre lærde ikke kan undgå at blive behaget, skønt uden at vide hvorfor".

Den klassiske musik har således også en lang tradition for det underholdende og diverterende, som det kommer til udtryk i Mozarts serenader som *Eine kleine Nachtmusik*, der ofte blev spillet udendørs som baggrundsmusik under en middag eller i forbindelse med forskellige arrangementer, som f.eks. hofferne arrangerede. Der er i disse værker ikke fokus på de store kontraster mellem markante temaer, store følelser eller længere formforløb. Det handler derimod om lethed, enkelthed og elegance.

Rent historisk ved vi ikke, i hvilken sammenhæng Mozart komponerede *Eine kleine Nachtmusik*. Men i selve titlen antyder ordene "kleine" og "Nachtmusik", at det her drejer sig om musik af diverterende karakter til en sen natte-tid. På trods af det underholdende og uforpligtende udtryk er serenaden dog et perfekt mesterværk, hvor alle toner og motiver går op i en højere enhed, hvor intet kan tilføjes eller undlades.

I første sats er de indledende motiver bygget op over tonerne i en G-dur og en D-dur akkord tilføjet en såkaldt septim, og lige så enkel som disse motiver følger resten af satsen naturligt men virkningsfuldt og først og fremmest iørefaldende.

Med overskriften *Romanza* - oprindeligt en litterær genre - understreger Mozart i anden sats den lyriske og følelsesfulde karakter. Mozart viser her sit talent for de smukke og sangbare melodier først i dur, derefter et lille strejf af mol men igen hurtigt tilbage til den indledende durtoneart.

Tredje satsens Menuet begynder med en energisk optakt, der leder ind i et let og dansende forløb, mens trio'en i den midterste del af satsen med foredragsbetegnelsen *sotto voce* - med blid stemme - er formet som en lang og yndefuld melodisk bue.

Serenaden slutter af med en vital og levende rondo, hvor det indledende motiv lige så enkelt som i første sats er bygget op over en brudt G-dur akkord.

DMITRIJ SJOSTAKOVITJ: STRYGEKVARTET NR. 8

Er musik blot toner, der bevæger sig og klinger sammen, eller indeholder musikken mere end det? Kan musikken rumme et budskab ud over tonerne, og hvem bestemmer indholdet af dette budskab - er det lytteren, der blot forholder sig til sin egen personlige oplevelse, er det staten som foreskriver, hvad musikken kan og må, eller er det komponisten, der gennem sin kunst udtrykker sit eget inderste? Det er spørgsmål, der er nødvendige at stille, når det drejer sig om den russiske komponist Dmitrij Sjostakovitj, der i modsætning til kolleger som Stravinskij og Prokofiev levede hele sit liv i det gamle Sovjetunionen under det kommunistiske styre.

I en periode i 1960 befandt Sjostakovitj sig i den tyske by Dresden for at komponere musik til en sovjetisk film om de allieredes altødelæggende bombardementer af byen i slutningen af anden verdenskrig. Under opholdet komponerede han sin *Strygekvartet nr. 8*, som han tilegnede mindet om krigens og fascismens ofre. Kvartetten er i sit udtryk mørk og dystert, men netop som et symbol på lidelserne under verdenskrigen kunne det kommunistiske styre i Moskva acceptere et værk

af denne karakter. Fra officiel side havde man således tidligere i skarpe vendinger anklaget Sjostakovitj for dekadence og formalisme, hvilket betød, at han altid nøje måtte afveje, hvordan han præsenterede sig selv og sin musik, og at han til stadighed skulle balancere mellem styrets krav om musik, der dyrkede fædrelandskærligheden og den socialistiske realisme og på den anden side sine egne kunstneriske ønsker og behov.

I et brev til en ven skrev Sjostakovitj om strygekvartetten fra Dresden: *Jeg overvejede, at hvis jeg dør en dag, vil der næppe være nogen, der ville skrive et værk til mit minde. Så jeg besluttede at gøre det selv. Man kunne endda skrive på forsiden af partituret: "Dedikeret til minde om komponisten af denne kvartet"*.

I brevet beskriver Sjostakovitj værket som en afskedskvartet, som et farvel til verden og som et "minde" om ham selv efter det selvmord, han havde i tankerne, men som aldrig blev til virkelighed. I 1960 opdagede han, at han som pianist havde problemer med at bevæge højre hånd - det skulle senere vise sig at være en slags børnelammelse - og samme år følte han nødtvunget et krav om at melde sig ind i det kommunistiske parti, hvilket af venner og musikalske bekendte blev opfattet som et forræderi mod den ægte kunst. Sjostakovitj havde altså sine grunde til at overveje et selvmord.

Går man dybere ind i musikken, vil man derfor opdage, at frem for et vidnesbyrd om fascisme og krig er det det nok mere rigtigt at opfatte Strygekvartet nr. 8 som et personligt udsagn om komponisten selv - et udsagn, der i hænderne på en kunstner af Sjostakovitjs karakter samtidig bliver et universalt udtryk for menneskers smerte og lidelser.

At strygekvartetten kan opfattes som det, der skulle være et afsluttende "minde" om komponisten selv, understreges bl.a. af de mange forskellige citater fra Sjostakovitjs tidligere værker, der dukker op rundt omkring i værket. Ligeledes er tonerne i det første indledende motiv, der gennemsyrrer hele kvartetten, dannet

af de første bogstaver i Sjostakovitjs navn, sådan som det staves på tysk: **Dmitri Schostakowitsch**. Som en ekstra markering af dette tema, optræder det i de første takter forskudt i de forskellige instrumenter som i en fuga. I det efterfølgende præsenterer en solistisk førsteviolin en klagende og elegisk nedadgående kromatisk melodilinje, der understreger den mørke og alvorstunge stemning.

Alle kvartettens fem satser forløber uden større ophold umiddelbart efter hinanden. Efter en lang pianissimo-tone (meget svag) i de sidste takter afløses første sats af den næste med en helt anden aggressiv og uforsonlig stemning, der igen sættes i kontrast af tredje sats, der følger anden sats efter en generalpause. Her udfolder Sjostakovitj i 3/4-dels takt en vals, der dog ikke er i familie med balsalenes eller valsene af familien Strauss. En påtvungen lys og let valsetakt bliver derimod grotesk og næsten skræmmende i kombination med det mørke og dystre.

Som den skarpe lyd af metal mod metal skærer markerede og hjerteskræende hammerslag sig ned gennem fjerde sats. Man har fortolket det som nedslagene af de bomber, der dalede fra himlen, og som med stor og ubarmhjertig kraft ramte byen Dresden. Men for Sjostakovitj har det handlet om det pinagtige og nådeløse fangenskab under det sovjetiske styre. I satsen citerer Sjostakovitj melodien fra en sovjetisk revolutionssang "Zamuchen tyazholoy nevoley" - "Pint under det hårde fangenskab" - der var en af Lenins yndlingsange, men som i Sjostakovitjs kontekst bliver en kommentar til det fængsel, Sovjetunionen blev for ham som menneske og kunstner.

Den alvorstunge stemning og det gennemgående dsch-tema vender tilbage i sin oprindelige form i den afsluttende femte sats. Over de sidste takters lange og kraftesløse akkord på tonerne c og g - en såkaldt tom kvint uden tertsen til af definere, om det er mol eller dur - har Sjostakovitj i partituret noteret "morendo" (hendøende) - som endnu en hentydning til det bagvedliggende budskab i

kvartetten, der kunne have været Sjostakovitjs musikalske testamente.

Denne musik sætter tanker i gang, og vil mere end blot at være toner, der klinger. Man behøver dog ikke at gå nedtrykt til pause - den nyeste hjerneforskning har påvist, at humøret bliver bedre, når man lytter til sørgmodig musik.

ANTONIN DVORAK: SERENADE I E-DUR

Med sin "Serenade" griber Dvorak tilbage til en form, som især hørte til i slutningen af 1700-tallet. Overskriften antyder en forbindelse til den wienerklassiske diverterende serenade, sådan som f.eks. Mozart demonstrerer den i Eine kleine Nachtmusik. Hvor man ofte forbinder den romantiske musik med et monumentalt følelsesmæssigt udtryk, er karakteren i Dvoraks Stryger-serenade lettere og lysere med et fokus på de iørefaldende melodier uden forsøg på helt store og ekstroverte armbevægelser.

Et tema, der er intenst iørefaldende, og som samtidig rummer en karakteristisk romantisk længsel, indleder og bliver gennemgående for hele første sats. Dvorak demonstrerer her, hvordan han med et tema på kun fire toner formår at udvikle alt ud af ingenting, og hvordan han i det helt enkle skaber en særlig stemning. I satsens midterste del præsenterer Dvorak en

mere dansende fornemmelse, der dog udfolder sig i et ganske sagte pianissimo.

Som et typisk wienerklassisk serenade indeholder Dvoraks Strygeserenade også to fortolkninger af menuetten, der optræder umiddelbart efter hinanden. Den første har overskriften "Tempo di Valse" og forløber som en let, elegant og flygtig vals, mens den efterfølgende sats er en scherzo - den mere fremadstormende udgave af den forfinede menuet. Som en kontrast til den forudgående vals har Dvorak imidlertid komponeret scherzoen i to-delt takt i stedet for den tre-delte, som ellers ville være det normale for en scherzo. Det er således i højere grad scherzoens karakter han forholder sig til frem for de mere eller mindre formelle krav til taktart.

I Serenadens to sidste satser demonstrerer Dvorak henholdsvis det særlige central-europæiske vemod og den temperamentsfulde energi fra området folkemusik, som er en inspirationskilde i alle hans værker. I fjerde sats viser den sig som en inderlig følsomhed, mens en nervøs og hektisk stemning breder sig i femte og sidste sats. Som en cyklisk sammenfatning og afrunding på hele værket dukker det indledende tema fra første sats op som afslutning på sidste sats.

Programnoter: Bjarne Mørch Jensen
(lidt forkortet)

Næste koncert i Hobro Musikforening er tirsdag den 8. marts kl. 19.30, hvor Ensemble MidtVest spiller Beethovens septet for blæsere og strygere, Carl Nielsens "Serenata in vano" og Sibelius' tonedigt "En saga".